

TẠP CHÍ KHOA HỌC TRƯỜNG ĐẠI HỌC BẠC LIÊU
Bac Lieu University Journal of Science

Lĩnh vực Khoa học xã hội và nhân văn

ISSN 2734-973X | e-ISSN 3093-3420

**PHẬT GIÁO NAM TÔNG KHMER - GÌN GIỮ VÀ PHÁT HUY CÁC GIÁ
TRỊ TRUYỀN THỐNG Ở ĐỒNG BẰNG SÔNG CỬU LONG TRONG
KỶ NGUYÊN VƯỜN MÌNH**

**KHMER THERAVĀDA BUDDHISM: THE PRESERVATION AND
PROMOTION OF TRADITIONAL VALUES IN THE MEKONG DELTA
IN THE ERA OF NATIONAL DEVELOPMENT**

Sơn Thị Ngọc Điệp *

Trung tâm Chính trị Mỹ Tú, Thành phố Cần Thơ

*sonthingocdiep@truongchinhtrisoctrang.edu.vn

Ngày nhận bài:

23/01/2026

Ngày chấp nhận

đăng: 20/4/2026

ABSTRACT

As Viet Nam enters a new era of national development marked by profound transformations in economic growth, social change, and international integration, the preservation and promotion of traditional cultural values of ethnic minorities in the Mekong Delta has become increasingly urgent. The Khmer ethnic group is one of the long-established communities in this region, in which Theravada Buddhism plays a central role in the cultural, spiritual, and social life of Khmer people in the Mekong Delta.

This article focuses on analyzing the role of Khmer Theravada Buddhism in preserving and promoting the traditional values of the Khmer ethnic community in the Mekong Delta through various dimensions, including customs and practices, festivals, language and script, community ethics, and the cohesion of phum and sóc. Based on document analysis, synthesis, and an interdisciplinary approach combining cultural studies and religious studies, the research findings indicate that Khmer Theravada Buddhism is not only a spiritual foundation but also an important cultural and social institution that contributes significantly to the preservation of ethnic cultural identity and the orientation of community lifestyles in the modern context.

Keywords: Khmer

Theravada Buddhism;

traditional values;

Mekong Delta; era of

progress.

The study affirms that promoting the role of Khmer Theravada Buddhism is of great significance in strengthening national unity, fostering a healthy cultural life, and advancing sustainable development in the Mekong Delta during the country's new stage of development.

TÓM TẮT

Trong bối cảnh Việt Nam bước vào kỷ nguyên vườn mình của dân tộc với những chuyển biến mạnh mẽ về kinh tế, xã hội và hội nhập quốc tế, vấn đề gìn giữ và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của các dân tộc thiểu số ở Đồng bằng sông Cửu Long đặt ra yêu cầu ngày càng cấp thiết. Dân tộc Khmer là một trong những cộng đồng dân tộc sinh sống lâu đời tại khu vực này, trong đó Phật giáo Nam tông Khmer giữ vai trò trung tâm trong đời sống văn hóa – tinh thần và xã hội của đồng bào dân tộc Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long.

Bài viết tập trung phân tích vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer trong việc gìn giữ và phát huy các giá trị truyền thống của đồng bào dân tộc Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long thông qua các phương diện như phong tục, tập quán, lễ hội, ngôn

Từ khóa: Phật giáo Nam tông Khmer; giá trị truyền thống; Đồng bằng sông Cửu Long; kỷ nguyên vươn mình.

ngũ, chữ viết, đạo đức cộng đồng và sự gắn kết phum, sóc. Trên cơ sở phương pháp phân tích, tổng hợp tài liệu và tiếp cận liên ngành văn hóa học, tôn giáo học, nghiên cứu cho thấy Phật giáo Nam tông Khmer không chỉ là chỗ dựa tâm linh mà còn là một thiết chế văn hóa – xã hội quan trọng, góp phần bảo tồn bản sắc văn hóa dân tộc và định hướng lối sống cộng đồng trong bối cảnh hiện đại. Kết quả nghiên cứu khẳng định, việc phát huy vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer có ý nghĩa quan trọng trong củng cố khối đại đoàn kết dân tộc, xây dựng đời sống văn hóa lành mạnh và thúc đẩy phát triển bền vững vùng Đồng bằng sông Cửu Long trong giai đoạn phát triển mới của đất nước.

1. Giới thiệu

Đồng bằng sông Cửu Long là vùng đất có lịch sử hình thành và phát triển lâu đời, nơi cộng cư của nhiều dân tộc như Kinh, Hoa, Khmer và Chăm. Trong đó, dân tộc Khmer là một trong những cộng đồng dân tộc thiểu số sinh sống lâu đời ở Việt Nam, tập trung chủ yếu tại khu vực Đồng bằng sông Cửu Long. Theo các tư liệu lịch sử, từ khoảng thế kỷ XII–XIII, cộng đồng người Khmer đã định cư ổn định tại khu vực này và qua nhiều thế kỷ đã gắn bó, chung sống hòa hợp với các dân tộc khác, đặc biệt là người Kinh và người Hoa, cùng góp phần hình thành nên bản sắc văn hóa đặc trưng của vùng đất Nam Bộ (Sơn Bửu Vinh Ngọc, 2018). Trước khi thực hiện mô hình chính quyền địa phương hai cấp, dân số người Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long ước tính trên 1,3 triệu người, phân bố tập trung tại các tỉnh Trà Vinh, Sóc Trăng, An Giang, Kiên Giang, Bạc Liêu và Cà Mau (Ủy ban Dân tộc, 2022). Mặc dù sinh sống đan xen với các cộng đồng dân tộc khác, đồng bào Khmer vẫn bảo tồn được bản sắc văn hóa riêng, thể hiện qua hệ thống phong tục, tập quán, tín ngưỡng và đời sống văn hóa phong phú, đậm đà bản sắc dân tộc (Bửu Vinh Ngọc, 2018).

Phật giáo Nam tông Khmer, với lịch sử du nhập và phát triển lâu đời, đã trở thành tôn giáo giữ vị trí chủ đạo trong đời sống tinh thần của đồng bào Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long (Lâm Văn Tám, 2018; Thạch Sóc, 2017). Không chỉ thực hiện chức năng tôn giáo, Phật giáo Nam tông Khmer còn đóng vai trò quan trọng trong việc định hướng các chuẩn mực đạo đức, lối sống, phong tục và tập quán của cộng đồng. Những giá trị cốt lõi của Phật giáo như từ bi, vị tha, vô ngã, hướng thiện và an lạc đã thấm sâu vào đời sống xã hội, được duy trì và lan tỏa thông qua hệ thống chùa chiền, đội ngũ sư sãi cùng các nghi lễ và lễ hội truyền thống (Ban Tôn giáo Chính phủ, 2021). Đối với đồng bào dân tộc Khmer, ngôi chùa không chỉ là không gian sinh hoạt tôn giáo mà còn là trung tâm giáo dục đạo đức, bảo tồn văn hóa và cố kết cộng đồng.

Tuy nhiên, trong bối cảnh Việt Nam bước vào kỷ nguyên vươn mình của dân tộc với những tác động sâu rộng của công nghiệp hóa, hiện đại hóa, kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế, đời sống văn hóa – tinh thần của đồng bào dân tộc Khmer đang đứng trước nhiều biến đổi đáng kể (Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam, 2025). Bên cạnh những tác động tích cực như sự đổi mới trong tư duy xã hội và phương thức tổ chức đời sống tôn giáo, tạo điều kiện để Phật giáo Nam tông Khmer thích ứng và đồng hành cùng sự phát triển, mặt trái của toàn cầu hóa và công nghệ cũng làm nảy sinh xu hướng thực dụng, sự suy giảm các chuẩn mực đạo đức truyền thống và sự xâm nhập của các trào lưu tôn giáo mới, trong đó có hiện tượng cải đạo, ảnh hưởng đến sự ổn định văn hóa và khối đại đoàn kết dân tộc ở một số địa phương.

Trong bối cảnh đó, việc nghiên cứu và làm rõ vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer trong gìn giữ và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của cộng đồng Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long trở nên đặc biệt cấp thiết. Đây không chỉ là vấn đề có ý nghĩa học thuật trong lĩnh vực nghiên cứu tôn giáo và văn hóa, mà còn mang giá trị thực tiễn sâu sắc đối với việc hoạch định và thực thi chính sách dân tộc, tôn giáo, cũng như góp phần xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc trong giai đoạn phát triển mới.

2. Phương pháp nghiên cứu

Để làm rõ vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer trong việc gìn giữ và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của cộng đồng người Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long trong bối cảnh hiện nay, bài viết sử dụng tổng hợp các phương pháp nghiên cứu khoa học xã hội, bảo đảm sự thống nhất giữa mục tiêu, phương pháp và nội dung phân tích.

Phương pháp phân tích và tổng hợp tài liệu được vận dụng chủ đạo nhằm thu thập, xử lý và hệ thống hóa các công trình nghiên cứu, sách chuyên khảo, bài báo khoa học, báo cáo thực tiễn và các văn kiện của Đảng, Nhà nước liên quan đến Phật giáo Nam tông Khmer, văn hóa Khmer Nam Bộ và vấn đề dân tộc, tôn giáo ở Đồng bằng sông Cửu Long. Trên cơ sở đó, bài viết xây dựng khung lý luận và luận cứ khoa học để phân tích các biểu hiện cụ thể của vai trò Phật giáo Nam tông Khmer trong đời sống văn hóa – xã hội của cộng đồng, như lễ hội, phong tục tập quán, ngôn ngữ, chữ viết, giáo dục tại chùa và các hoạt động an sinh xã hội.

Bên cạnh đó, phương pháp lịch sử – logic được sử dụng để khảo cứu quá trình hình thành và phát triển của Phật giáo Nam tông Khmer gắn với lịch sử cư trú, sinh hoạt cộng đồng và không gian phum, sóc của người Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long. Việc đặt các hiện tượng tôn giáo và văn hóa trong tiến trình lịch sử cụ thể cho phép làm rõ tính kế thừa, ổn định và biến đổi của các giá trị văn hóa truyền thống dưới tác động của các điều kiện kinh tế – xã hội khác nhau.

Ngoài ra, phương pháp so sánh và đối chiếu được vận dụng nhằm phân tích sự khác biệt trong vai trò và phương thức phát huy các giá trị truyền thống của Phật giáo Nam tông Khmer giữa bối cảnh xã hội truyền thống và bối cảnh đương đại. Thông qua đó, nghiên cứu làm rõ khả năng thích ứng của các thực hành văn hóa – tôn giáo, cũng như vai trò của chùa Khmer và đội ngũ chư tăng trong việc điều chỉnh các giá trị truyền thống cho phù hợp với yêu cầu của xã hội hiện đại và quá trình hội nhập.

Trên cơ sở các phương pháp trên, bài viết tiếp cận Phật giáo Nam tông Khmer theo hướng liên ngành, kết hợp các góc nhìn của tôn giáo học, văn hóa học và khoa học xã hội, xem đây không chỉ là một tôn giáo mà còn là một thiết chế văn hóa – xã hội gắn bó mật thiết với đời sống cộng đồng người Khmer. Cách tiếp cận này tạo cơ sở để đánh giá một cách toàn diện vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer trong việc bảo tồn, phát huy và thích ứng các giá trị văn hóa truyền thống, đồng thời làm rõ những đóng góp của tôn giáo này đối với việc củng cố khối đại đoàn kết dân tộc và phát triển bền vững vùng Đồng bằng sông Cửu Long trong kỷ nguyên vươn mình.

Bên cạnh phương pháp phân tích và tổng hợp tài liệu thứ cấp, nghiên cứu còn sử dụng phương pháp khảo sát thực địa nhằm bảo đảm tính khách quan và độ tin cậy của kết quả nghiên cứu. Trong giai đoạn 2024 - 2025, tác giả tiến hành khảo sát tại một số chùa Phật giáo Nam tông Khmer ở các địa phương thuộc vùng Đồng bằng sông Cửu Long như thành phố Cần Thơ (mới), tỉnh Vĩnh Long (mới) và một số địa bàn có đông đồng bào Khmer sinh sống.

Phương pháp khảo sát thực địa được triển khai thông qua quan sát trực tiếp các hoạt động sinh hoạt tôn giáo, lễ hội truyền thống, lớp dạy chữ Khmer tại chùa và các hoạt động an sinh xã hội do chư tăng và ban quản trị chùa tổ chức. Đồng thời, tác giả tiến hành trao đổi, phỏng vấn không cấu trúc với một số chư tăng, ban quản trị chùa và người dân địa phương nhằm thu thập thêm thông tin về vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer trong đời sống cộng đồng.

Các dữ liệu thu thập từ thực địa được đối chiếu, so sánh với nguồn tư liệu thứ cấp nhằm kiểm chứng thông tin và làm rõ hơn những nhận định nghiên cứu. Việc kết hợp giữa phương pháp phân tích tài liệu và khảo sát thực địa góp phần nâng cao tính khách quan, toàn diện và thực tiễn của bài viết.

3. Kết quả và thảo luận

3.1. Khái lược Phật giáo Nam Tông Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long

Phật giáo Nam tông Khmer giữ vị trí đặc biệt quan trọng trong đời sống tinh thần, văn hóa và xã hội của cộng đồng người Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long. Xuất hiện sớm và gắn bó lâu dài với đồng bào dân tộc Khmer, Phật giáo Nam tông Khmer đã trở thành nền tảng tư tưởng đạo

đức chi phối đời sống tín ngưỡng, phong tục và các chuẩn mực xã hội của cộng đồng (Lâm Văn Tám, 2018; Thạch Sốc, 2017).

Trong cấu trúc xã hội truyền thống của người Khmer, ngôi chùa giữ vai trò là thiết chế trung tâm của phum, sóc. Chùa không chỉ là không gian sinh hoạt tôn giáo mà còn là trung tâm văn hóa, giáo dục, nơi diễn ra các hoạt động lễ hội, truyền dạy tri thức và cổ kết cộng đồng. Đội ngũ sư sãi, với vị thế đạo đức và uy tín xã hội, giữ vai trò hướng dẫn tinh thần, giáo dục đạo đức và duy trì trật tự xã hội ở cơ sở. Sự kết hợp giữa chùa, sư sãi và cộng đồng đã hình thành một thiết chế văn hóa – xã hội đặc thù, góp phần bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa của người Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long (Lâm Văn Tám, 2018; Sơn Bửu Vinh Ngọc, 2018).

3.2. Vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer trong gìn giữ và phát huy các giá trị truyền thống trong kỷ nguyên mới

Trong đời sống của đồng bào dân tộc Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long, Phật giáo Nam tông Khmer không chỉ là một tôn giáo mà còn là nền tảng tinh thần quan trọng góp phần hình thành, duy trì và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống. Từ cấu trúc tổ chức phum, sóc, sinh hoạt cộng đồng đến lễ hội, phong tục, tập quán và lối sống, các yếu tố văn hóa đặc trưng của dân tộc Khmer đều gắn bó chặt chẽ với ngôi chùa và đội ngũ sư sãi. Thông qua hệ thống thiết chế này, Phật giáo Nam tông Khmer giữ vai trò trung tâm trong việc bảo tồn bản sắc văn hóa và củng cố sự gắn kết cộng đồng (Lâm Văn Tám, 2018; Sơn Bửu Vinh Ngọc, 2018).

*** Phật giáo Nam tông Khmer trong các lễ hội truyền thống**

Lễ hội giữ vị trí đặc biệt quan trọng trong đời sống tinh thần của đồng bào dân tộc Khmer và là không gian thể hiện rõ nét vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer. Hầu hết các lễ hội lớn như Tết cổ truyền Chôl Chnăm Thmây, lễ Sene Dolta (cúng ông bà), lễ Ok Om Bok (cúng trăng), lễ đua ghe ngo đều được tổ chức gắn với chùa và có sự chủ trì hoặc tham gia của chư tăng, mỗi chiếc ghe ngo phần lớn liền với tên ngôi chùa Phật giáo Nam tông Khmer. Dù mang tính lễ hội dân gian hay tôn giáo, các nghi thức đều in đậm dấu ấn Phật giáo Nam tông thông qua việc tụng kinh, lễ Tam bảo, cầu phước và cầu an, qua đó góp phần định hướng các giá trị đạo đức và tinh thần cho cộng đồng (Thạch Sốc, 2017).

Hình 1. Lễ hội Óc Om Bóc - Đua ghe Ngo năm 2025 tại phường Phú Lợi và phường Sóc Trăng, TP Cần Thơ

Trong quan niệm truyền thống của người Khmer, đời sống gắn liền với việc “làm phước”, do đó lễ hội không chỉ là dịp sinh hoạt văn hóa mà còn là môi trường giáo dục đạo đức, khuyến khích con người hướng thiện, chia sẻ và đoàn kết trong phum, sóc. Nhờ vai trò dẫn dắt của Phật giáo Nam tông Khmer, các lễ hội truyền thống không chỉ được duy trì bền vững mà còn được truyền nối qua nhiều thế hệ, góp phần bảo tồn những giá trị văn hóa đặc sắc của đồng bào dân tộc Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long (Lâm Văn Tám, 2018).

*** Phật giáo Nam tông Khmer trong phong tục, tập quán**

Bên cạnh lễ hội, Phật giáo Nam tông Khmer còn in dấu sâu đậm trong hệ thống phong tục, tập quán của đồng bào dân tộc Khmer. Tiêu biểu là phong tục nam giới vào chùa tu học trong một khoảng thời gian nhất định khi đến tuổi trưởng thành. Đây không chỉ là hoạt động tôn giáo mà còn

là một chuẩn mực văn hóa và đạo đức truyền thống, nhằm giúp thanh niên học chữ, tiếp thu giáo lý, rèn luyện nhân cách và thể hiện lòng hiếu kính đối với cha mẹ, tổ tiên. Những người từng tu học thường được cộng đồng đánh giá cao về uy tín và đạo đức, qua đó tạo điều kiện thuận lợi cho việc tham gia các hoạt động xã hội và đóng góp cho phum, sóc (Sơn Bửu Vinh Ngọc, 2018; Thạch Sóc, 2017). Song song đó, trong sinh hoạt cộng đồng, những người đã từng tu học thường giữ vai trò tích cực, gương mẫu trong việc vận động bà con thực hiện nếp sống văn minh, giữ gìn phong tục, tập quán của cộng đồng dân tộc. Nhờ đó, Phật giáo Nam tông Khmer không chỉ góp phần bảo tồn các giá trị truyền thống mà còn tăng cường sự đoàn kết và ổn định xã hội ở cơ sở.

Tang ma cũng là một phong tục chịu ảnh hưởng sâu sắc của Phật giáo Nam tông Khmer. Quan niệm “sống gửi thân, chết gửi cốt” phản ánh niềm tin của người Khmer vào luật nhân quả và sự giải thoát theo giáo lý nhà Phật. Các nghi thức từ lúc qua đời, hỏa táng đến nhập cốt đều được tiến hành dưới sự hướng dẫn của chư tăng, góp phần duy trì một hệ thống nghi lễ thống nhất, bảo đảm trật tự và sự gắn kết trong cộng đồng (Lâm Văn Tám, 2018).

*** Ngôi chùa và sự sãi trong đời sống cộng đồng**

Trong cấu trúc phum, sóc của người Khmer, ngôi chùa giữ vai trò là trung tâm sinh hoạt tinh thần, văn hóa và xã hội. Đội ngũ sư sãi không chỉ thực hiện chức năng tôn giáo mà còn giữ vai trò hướng dẫn đạo đức, bảo tồn phong tục và tham gia hòa giải các mối quan hệ trong cộng đồng. Bên cạnh đó, ban quản trị chùa gồm những người có uy tín và am hiểu phong tục hỗ trợ sự trụ trì trong việc tổ chức sinh hoạt tôn giáo và định hướng cộng đồng thực hiện các giá trị truyền thống tốt đẹp. Chùa Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long là một không gian thiêng liêng có vai trò vô cùng quan trọng đối với đời sống văn hóa tín ngưỡng và tinh thần của người Khmer ở vùng đất này trong việc giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa dân tộc. Sự kết hợp giữa chùa, sư sãi và cộng đồng đã hình thành một thiết chế văn hóa – xã hội đặc thù, giúp Phật giáo Nam tông Khmer vừa bảo tồn truyền thống vừa thích ứng với những biến đổi của xã hội hiện đại (Ban Tôn giáo Chính phủ, 2021).

*** Vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer trong gìn giữ ngôn ngữ và chữ viết Khmer**

Ngôn ngữ và chữ viết Khmer là phương tiện quan trọng để lưu giữ tri thức, truyền thống và bản sắc văn hóa của cộng đồng Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long. Phật giáo Nam tông Khmer đã đóng góp tích cực vào việc bảo tồn và phát huy giá trị này thông qua hệ thống chùa Khmer và các hoạt động giáo dục tại chùa. Từ lâu, chùa không chỉ là nơi sinh hoạt tôn giáo mà còn là trung tâm truyền dạy chữ viết và tiếng nói Khmer cho các thế hệ trong phum, sóc, đặc biệt là thanh thiếu niên. Việc học chữ Khmer tại chùa thường gắn liền với học giáo lý Phật giáo, giúp người học vừa tiếp thu tiếng mẹ đẻ vừa thấm nhuần các giá trị đạo đức nhân văn như hướng thiện, khiêm nhường, đoàn kết và tương trợ lẫn nhau (Lâm Văn Tám, 2018; Sơn Bửu Vinh Ngọc, 2018).

Trong bối cảnh đất nước bước vào kỷ nguyên vươn mình và hội nhập quốc tế sâu rộng, vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer trong việc duy trì các lớp học chữ Khmer tại chùa không chỉ góp phần nâng cao dân trí mà còn giúp cộng đồng Khmer giữ gìn bản sắc văn hóa, tăng khả năng thích ứng và phát triển bền vững trong giai đoạn mới (Ban Tôn giáo Chính phủ, 2021).

3.3. Phật giáo Nam tông Khmer phát huy truyền thống trong kỷ nguyên vươn mình

Từ khi du nhập vào Việt Nam, Phật giáo Nam tông Khmer đã đồng hành cùng đồng bào dân tộc Khmer trong suốt tiến trình lịch sử và dần trở thành hệ tư tưởng, tôn giáo giữ vai trò chủ đạo trong đời sống tinh thần, văn hóa và xã hội của đồng bào dân tộc Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long. Với sự gắn bó bền chặt qua nhiều thế hệ, Phật giáo Nam tông Khmer không chỉ hiện diện trong sinh hoạt tôn giáo mà còn thấm sâu vào đời sống tinh thần, phong tục và lối sống của người Khmer, tạo nên nền tảng văn hóa – đạo đức đặc thù của cộng đồng (Viện Nghiên cứu Tôn giáo, 2014a).

Trong quá trình cộng cư với dân tộc Kinh và dân tộc Hoa, dân tộc Khmer theo Phật giáo Nam tông không chỉ chung sống hòa thuận mà còn tích cực tham gia và đóng góp quan trọng vào sự nghiệp đấu tranh giải phóng dân tộc. Trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ, nhiều vị chư tăng Khmer vừa đảm nhiệm vai trò hướng dẫn đời sống tinh thần cho đồng

bào, vừa trực tiếp tham gia, vận động và lãnh đạo quần chúng tham gia kháng chiến. Tiêu biểu có các vị Hòa thượng Tăng Phổ (Trần Phổ), Hòa thượng Tăng Hô, Hòa thượng Tăng Nê – Phó Chủ tịch Ủy ban Hành chính Kháng chiến Nam Bộ. Qua hai cuộc kháng chiến, đồng bào Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long đã có nhiều đóng góp to lớn cho cách mạng giải phóng dân tộc và được Đảng, Nhà nước Việt Nam ghi nhận với hàng nghìn liệt sĩ, thương binh, Bà mẹ Việt Nam anh hùng và Anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân, thể hiện tinh thần yêu nước, đoàn kết và gắn bó với vận mệnh dân tộc (Lý Hùng, 2019).

Bước vào thời kỳ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, đặc biệt trong bối cảnh đất nước bước vào kỷ nguyên vươn mình, Phật giáo Nam tông Khmer tiếp tục phát huy truyền thống yêu nước, tinh thần đoàn kết dân tộc và trách nhiệm xã hội. Các chức sắc, chư tăng và Phật tử Khmer tích cực tham gia các phong trào thi đua yêu nước, tuyên truyền, vận động đồng bào chấp hành chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, đồng thời đấu tranh phản bác các luận điệu xuyên tạc, chia rẽ khối đại đoàn kết toàn dân tộc. Không chỉ dừng lại ở việc gìn giữ các giá trị truyền thống lịch sử, Phật giáo Nam tông Khmer còn giữ vai trò quan trọng trong giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức công dân cho cộng đồng người Khmer. Giáo lý Phật giáo với tinh thần từ bi, hỷ xả, hướng thiện đã góp phần hình thành lối sống lành mạnh, trọng đạo lý, đề cao tình làng nghĩa xóm trong các phum, sóc, giúp đồng bào Khmer thích ứng với sự phát triển của kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế mà không bị cuốn theo lối sống thực dụng (Viện Nghiên cứu Tôn giáo, 2014a).

Trong bối cảnh hiện nay, các ngôi chùa Khmer không chỉ là cơ sở sinh hoạt tôn giáo mà còn là trung tâm lưu giữ, truyền bá tri thức và các giá trị văn hóa dân tộc. Đội ngũ chư tăng, với vai trò là những trí thức Khmer, đã và đang tích cực truyền dạy ngôn ngữ, chữ viết, nghệ thuật truyền thống, cũng như kinh nghiệm sản xuất và ứng xử xã hội cho thế hệ trẻ. Đáng chú ý, nhiều tăng sinh hiện nay được tạo điều kiện học tập các kiến thức khoa học – kỹ thuật, tin học và ngoại ngữ tại các cơ sở giáo dục, qua đó góp phần nâng cao dân trí và hỗ trợ cộng đồng Khmer tiếp cận yêu cầu phát triển trong kỷ nguyên mới (Ban Tôn giáo Chính phủ, 2021).

Bên cạnh đó, Phật giáo Nam tông Khmer tích cực tham gia các hoạt động phúc lợi xã hội như xây dựng trường học, cầu đường, chăm lo cho người nghèo, người già neo đơn và trẻ em mồ côi, đồng thời vận động đồng bào tham gia các phong trào xây dựng đời sống văn hóa ở khu dân cư, xóa bỏ hủ tục lạc hậu và giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc. Thông qua các hoạt động này, Phật giáo Nam tông Khmer không chỉ góp phần củng cố khối đoàn kết cộng đồng và giữ vững ổn định xã hội, mà còn đóng vai trò tích cực trong việc thúc đẩy phát triển kinh tế – xã hội bền vững ở vùng đồng bào Khmer Đồng bằng sông Cửu Long trong kỷ nguyên vươn mình của đất nước (Ban Tôn giáo Chính phủ, 2021).

3.4. Một số minh chứng thực tiễn về vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long trong kỷ nguyên vươn mình

Trong đời sống xã hội ở Đồng bằng sông Cửu Long, Phật giáo Nam tông Khmer giữ vai trò quan trọng trong việc gìn giữ và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của đồng bào dân tộc Khmer thông qua hệ thống chùa chiền, đội ngũ chư tăng và các hoạt động gắn với không gian phum, sóc. Thông qua các thiết chế này, những giá trị đạo đức, văn hóa và tinh thần truyền thống không chỉ được duy trì mà còn thích ứng linh hoạt trong bối cảnh xã hội đương đại.

Một trong những vai trò quan trọng của Phật giáo Nam tông Khmer được thể hiện rõ trong lĩnh vực giáo dục văn hóa và ngôn ngữ. Tại nhiều tỉnh, thành ở Đồng bằng sông Cửu Long như Vĩnh Long (mới), Cà Mau (mới), Kiên Giang (mới), thành phố Cần Thơ (mới)... các chùa Khmer vẫn thường xuyên tổ chức lớp dạy chữ Khmer và chữ Quốc ngữ cho thanh thiếu niên, đặc biệt vào dịp hè. Những lớp học này góp phần bảo tồn tiếng nói, chữ viết của đồng bào Khmer, đồng thời nâng cao dân trí và ý thức cộng đồng cho thế hệ trẻ. Việc giảng dạy thường gắn với giáo lý Phật giáo, giúp người học tiếp thu văn hóa truyền thống song song với các giá trị đạo đức tốt đẹp. Hiện nay, tại tỉnh Vĩnh Long (mới) có 156 chùa Khmer hoạt động, tổ chức hơn 900 lớp bồi dưỡng tiếng Khmer miễn phí, với sự tham gia giảng dạy của trên 800 sư sãi, À cha và người có uy tín, thu hút

hơn 20.000 học sinh (Ủy ban nhân dân tỉnh Vĩnh Long, 2025). Qua đó có thể thấy, chùa Khmer không chỉ là nơi sinh hoạt tôn giáo mà còn là trung tâm văn hóa, giáo dục quan trọng ở cơ sở, nơi gìn giữ và lan tỏa bản sắc văn hóa dân tộc trong điều kiện xã hội hiện đại.

Song song với giáo dục cộng đồng, công tác đào tạo tăng sinh cũng là điểm sáng trong hoạt động của Phật giáo Nam tông Khmer. Trường Bồ tát Văn hóa Pali Trung cấp Nam Bộ, đặt tại thành phố Cần Thơ, đã đào tạo trên 1.200 tăng sinh đến từ các chùa Nam tông Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long. Tại đây, tăng sinh không chỉ được học chương trình văn hóa phổ thông mà còn được đào tạo bài bản về tiếng Pali, dịch kinh từ Pali sang Khmer và ngữ văn Khmer. Nhiều tăng sinh sau khi tốt nghiệp tiếp tục theo học tại Học viện Phật giáo Nam tông Khmer Cần Thơ hoặc được cử đi đào tạo ở nước ngoài, trở thành đội ngũ trí thức Phật giáo có tri thức, có uy tín, đóng góp tích cực cho công tác dân tộc, tôn giáo và sự phát triển kinh tế – xã hội của khu vực Đồng bằng sông Cửu Long trong bối cảnh đất nước hội nhập và phát triển (Dân tộc và Phát triển, 2023).

Bên cạnh đó, các hoạt động an sinh xã hội và phúc lợi cộng đồng của Phật giáo Nam tông Khmer ngày càng được mở rộng và đa dạng hóa. Nhiều chùa Khmer và chư tăng tích cực tham gia từ thiện, chăm lo người nghèo, người già neo đơn, trẻ em mồ côi; hỗ trợ học sinh có hoàn cảnh khó khăn; đóng góp xây dựng cầu đường, trường học và các công trình phúc lợi tại địa phương điển hình như: Đại đức Danh Dung (Kiên Giang) trụ trì chùa Khmer Đồng Tranh từ năm 2007 đến nay đã vận động xây dựng 14 cây cầu và hơn 60 căn nhà cho hộ nghèo, giúp người dân ổn định cuộc sống, yên tâm lao động sản xuất, hay tại Thành phố Cần Thơ mới, Thượng tọa Lý Đức là một trong những chư tăng tích cực đóng góp cho các hoạt động xã hội với tổng giá trị trên 5,4 tỷ đồng và hàng chục tấn gạo trong xây dựng đường nông thôn, trao học bổng, cấp tập vở và nhà tình thương cho hộ Khmer khó khăn (Dân tộc và Phát triển, 2022)... Qua đó, Phật giáo Nam tông Khmer tiếp tục khẳng định vai trò tích cực trong chăm lo đời sống cộng đồng và đồng hành cùng sự phát triển của vùng đồng bào Khmer Nam Bộ.

Ngoài ra, Phật giáo Nam tông Khmer còn tích cực tham gia các phong trào xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở. Thông qua vai trò của chùa và ban quản trị chùa, chư tăng vận động đồng bào thực hiện nếp sống văn minh trong việc cưới, việc tang và lễ hội giữ gìn và phục hồi các lễ hội truyền thống. Đồng thời sàng lọc, loại bỏ những hủ tục lạc hậu không còn phù hợp. Sự phối hợp giữa các cơ sở Phật giáo với chính quyền địa phương và các tổ chức đoàn thể đã góp phần quan trọng trong việc bảo tồn bản sắc văn hóa, củng cố khối đoàn kết và ổn định xã hội ở phum, sóc.

Từ các minh chứng trên có thể khẳng định, Phật giáo Nam tông Khmer không chỉ giữ vai trò quan trọng trong việc gìn giữ các giá trị văn hóa truyền thống mà còn phát huy các giá trị ấy theo hướng linh hoạt, phù hợp với yêu cầu của xã hội hiện đại. Trong kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, Phật giáo Nam tông Khmer tiếp tục là một nguồn lực văn hóa – xã hội quan trọng, góp phần xây dựng đời sống tinh thần lành mạnh, củng cố khối đại đoàn kết dân tộc và thúc đẩy phát triển bền vững ở Đồng bằng sông Cửu Long.

3.5. Thảo luận

Kết quả nghiên cứu cho thấy Phật giáo Nam tông Khmer không chỉ giữ vai trò quan trọng trong việc bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống của đồng bào Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long, mà còn thể hiện khả năng thích ứng linh hoạt trước những biến đổi của xã hội đương đại. Điều này phù hợp với nhận định của nhiều công trình nghiên cứu trước đây khi cho rằng Phật giáo Nam tông Khmer vừa là nền tảng tinh thần, vừa là thiết chế văn hóa – xã hội có ảnh hưởng sâu rộng trong cộng đồng Khmer Nam Bộ (Lâm Văn Tám, 2018; Viện Nghiên cứu Tôn giáo, 2014).

So với các nghiên cứu trước chủ yếu tập trung làm rõ vai trò truyền thống của Phật giáo Nam tông Khmer trong đời sống văn hóa – tín ngưỡng, bài viết này nhấn mạnh thêm khía cạnh phát huy giá trị truyền thống trong bối cảnh kỷ nguyên vươn mình của đất nước. Thông qua việc phân tích các hoạt động giáo dục, an sinh xã hội và xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở, nghiên cứu cho thấy Phật giáo Nam tông Khmer không đứng ngoài tiến trình phát triển mà tham gia tích

cực vào quá trình củng cố khối đại đoàn kết dân tộc, ổn định xã hội và thúc đẩy phát triển bền vững vùng Đồng bằng sông Cửu Long.

Tuy nhiên, kết quả nghiên cứu cũng cho thấy Phật giáo Nam tông Khmer đang đứng trước những thách thức mới trong bối cảnh kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế. Sự giao thoa văn hóa, quá trình đô thị hóa và tác động của truyền thông hiện đại có thể làm biến đổi một số hình thức sinh hoạt truyền thống, đặt ra yêu cầu phải đổi mới phương thức truyền bá giáo lý, tổ chức sinh hoạt tôn giáo và giáo dục văn hóa cho cộng đồng, đặc biệt là thế hệ trẻ. Điều này đòi hỏi sự phối hợp chặt chẽ hơn giữa các cơ sở Phật giáo Nam tông Khmer với chính quyền địa phương và các tổ chức xã hội nhằm vừa bảo tồn bản sắc văn hóa, vừa đáp ứng yêu cầu phát triển trong giai đoạn mới.

Về phương diện nghiên cứu, bài viết còn những giới hạn nhất định khi chủ yếu dựa trên nguồn tư liệu thứ cấp và các minh chứng thực tiễn mang tính điển hình. Các nghiên cứu tiếp theo có thể mở rộng theo hướng khảo sát thực địa sâu hơn, so sánh vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer giữa các địa phương hoặc phân tích tác động của các yếu tố kinh tế – xã hội mới đối với đời sống tôn giáo và văn hóa của đồng bào Khmer.

Từ những phân tích trên có thể khẳng định rằng, trong kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, Phật giáo Nam tông Khmer tiếp tục là một nguồn lực văn hóa – xã hội quan trọng. Việc phát huy vai trò của Phật giáo Nam tông Khmer một cách phù hợp sẽ góp phần xây dựng đời sống tinh thần lành mạnh, củng cố khối đại đoàn kết toàn dân tộc và thúc đẩy sự phát triển bền vững của vùng Đồng bằng sông Cửu Long.

4. Kết luận

Nghiên cứu cho thấy Phật giáo Nam tông Khmer giữ vai trò đặc biệt quan trọng trong đời sống tinh thần, văn hóa và xã hội của cộng đồng người Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long. Không chỉ là một tôn giáo truyền thống, Phật giáo Nam tông Khmer còn là một thiết chế văn hóa – xã hội có ảnh hưởng sâu rộng đến quá trình hình thành nhân cách, định hướng chuẩn mực đạo đức, duy trì phong tục tập quán và củng cố sự gắn kết cộng đồng trong không gian phum, sóc.

Thông qua việc phân tích lịch sử hình thành, đặc điểm giáo lý và thực tiễn hoạt động của Phật giáo Nam tông Khmer, bài viết khẳng định rằng các giá trị cốt lõi như tinh thần từ bi, nhân ái, hướng thiện, đoàn kết và ý thức trách nhiệm xã hội đã và đang đóng góp quan trọng vào việc gìn giữ, phát huy bản sắc văn hóa truyền thống của người Khmer. Những giá trị này không chỉ được bảo tồn trong không gian chùa chiền, lễ hội và các nghi lễ tôn giáo mà còn thấm thấu vào đời sống thường nhật, trở thành nền tảng đạo đức và lối sống của cộng đồng.

Trong bối cảnh đất nước bước vào kỷ nguyên vươn mình với những cơ hội và thách thức đan xen, Phật giáo Nam tông Khmer tiếp tục thể hiện khả năng thích ứng và đồng hành cùng sự phát triển của xã hội. Thông qua các hoạt động giáo dục văn hóa, bảo tồn ngôn ngữ – chữ viết, tham gia an sinh xã hội và vận động quần chúng, Phật giáo Nam tông Khmer không chỉ góp phần duy trì các giá trị truyền thống mà còn đóng góp tích cực vào việc xây dựng đời sống văn hóa lành mạnh, củng cố khối đại đoàn kết toàn dân tộc và thúc đẩy phát triển bền vững vùng Đồng bằng sông Cửu Long.

Tuy nhiên, nghiên cứu cũng chỉ ra rằng Phật giáo Nam tông Khmer đang đứng trước những thách thức mới như sự biến đổi trong nhận thức và lối sống của thế hệ trẻ, tác động của kinh tế thị trường và quá trình hội nhập quốc tế. Những thách thức này đặt ra yêu cầu cần có các giải pháp đồng bộ nhằm phát huy vai trò tích cực của Phật giáo Nam tông Khmer theo hướng phù hợp với điều kiện phát triển mới, bảo đảm sự hài hòa giữa bảo tồn các giá trị truyền thống và yêu cầu đổi mới, phát triển.

Từ những kết quả đạt được, bài viết góp phần bổ sung cơ sở lý luận và thực tiễn cho nghiên cứu về tôn giáo – dân tộc ở Việt Nam, đồng thời cung cấp luận cứ khoa học phục vụ cho việc hoạch định và triển khai các chính sách văn hóa, dân tộc và tôn giáo ở vùng Đồng bằng sông Cửu Long trong giai đoạn hiện nay

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam. (2025a). *Nghị quyết số 60-NQ/TW về tiếp tục đổi mới tổ chức bộ máy của hệ thống chính trị tinh gọn, hoạt động hiệu lực, hiệu quả*. Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia Sự thật.
- Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam. (2025b). *Văn kiện, nghị quyết của Đảng về phát triển đất nước trong kỷ nguyên mới*. Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia Sự thật.
- Ban Tôn giáo Chính phủ. (2018). *Tôn giáo ở Việt Nam hiện nay*. Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia Sự thật.
- Ban Tôn giáo Chính phủ. (2021). *Tôn giáo và công tác quản lý nhà nước về tôn giáo ở Việt Nam*. Nhà xuất bản Tôn giáo.
- Ban Tuyên giáo Trung ương. (2021). *Văn hóa Việt Nam – Những vấn đề lý luận và thực tiễn*. Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia Sự thật.
- Lâm, V. T. (2018). *Phật giáo Nam tông Khmer ở Nam Bộ: Lịch sử và vai trò xã hội*. Nhà xuất bản Khoa học xã hội.
- Lý, H. (2019). Những đóng góp của Phật giáo Nam tông Khmer ở Nam Bộ trong kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ. *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo*, 7(187), 45–52.
- Nguyễn, V. A. (2015). *Quá trình hình thành và phát triển cộng đồng Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long*. Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh.
- Nguyễn, V. H. (2016). *Văn hóa và con người Việt Nam*. Nhà xuất bản Văn hóa Dân tộc.
- Phan, A. (2014). *Đời sống văn hóa của đồng bào Khmer Nam Bộ*. Nhà xuất bản Khoa học xã hội.
- Son, B. V. N. (2018). *Văn hóa và đời sống tinh thần của người Khmer Nam Bộ*. Nhà xuất bản Tri thức.
- Thạch, S. (2017). *Phật giáo Nam tông Khmer trong đời sống văn hóa cộng đồng*. Nhà xuất bản Tôn giáo.
- Trần, H. L. (2015). Phật giáo Nam tông Khmer trong đời sống văn hóa – xã hội của người Khmer Nam Bộ. *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo*, (6), 45–53.
- Trần, N. T. (2014). *Cơ sở văn hóa Việt Nam*. Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.
- Ủy ban Dân tộc. (2022). *Báo cáo tổng quan về tình hình dân tộc Khmer ở Đồng bằng sông Cửu Long*. Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia Sự thật.
- Viện Nghiên cứu Tôn giáo. (2014a). *Phật giáo Nam tông Khmer ở Việt Nam*. Nhà xuất bản Khoa học xã hội.
- Viện Nghiên cứu Tôn giáo. (2014b). *Tôn giáo và đời sống văn hóa ở Đồng bằng sông Cửu Long*. Nhà xuất bản Khoa học xã hội.